

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง “เพศสภาพ” และ “พื้นที่” โดยจะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับเปลี่ยนถึงอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของผู้หญิงที่อยู่ในพื้นที่บ้านซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัวนั้น มาสู่พื้นที่หอพักซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ การเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ ระหว่างพื้นที่บ้าน หรือพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่หอพัก หรือพื้นที่สาธารณะ และความแตกต่างของกฎเกณฑ์ของพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในการใช้พื้นที่เปลี่ยนไป เรื่องที่พูดได้และเรื่องที่พูดไม่ได้ สิ่งที่ปฏิบัติได้และสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ เป็นต้น

ในบทที่ 2 นี้จะนำเสนอสองหัวข้อหลักๆ ส่วนแรกจะกล่าวในเรื่องของ “พื้นที่” โดยอาศัยมุมมองทางทฤษฎีในสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminist) ในเรื่องของความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่และเพศสภาพเนื่องจากมุมมองของมาร์กซิสต์นั้น เป็นสิ่งที่ช่วยอธิบายและคลี่คลายถึงความสนใจเริ่มแรกของงานวิจัยชิ้นนี้ โดยแสดงให้เห็นถึงลักษณะโครงสร้างทางความคิดที่จะช่วยอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องไปสู่แนวความคิดของกลุ่มสตรีนิยมในมาร์กซิสต์ (สำหรับแนวความคิดในกลุ่มสตรีนิยมจะนำเสนอในส่วนของ ทฤษฎีที่ว่าด้วยสตรีนิยม) อย่างไรก็ตามทฤษฎีสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ไม่ได้ให้ทางออกแก่การแก้ปัญหา หรือเปิดโอกาสให้เกิดการต่อรองของผู้หญิง ผู้วิจัยจึงอาศัยทฤษฎีของการรื้อสร้างมาช่วย ภายได้โครงสร้างความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้นมาก่อนส่วนที่สองจะเป็นในเรื่องของ “อัตลักษณ์ความเป็นหญิง” โดยจะกล่าว ถึงในเรื่องของความหมาย (Meaning) และวิกฤตของอัตลักษณ์ (Identity Crisis) ซึ่งส่วนนี้จะช่วยให้เราเข้าใจกระบวนการในการก่อรูปของอัตลักษณ์ว่าประกอบขึ้นจากอะไรจากมุมมองความของนักทฤษฎีต่างๆ

คำว่า “พื้นที่” สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้จะหมายรวมไปถึงพื้นที่ภายในอาคารสถาปัตยกรรมด้วย ดังนั้นเมื่อมีการกล่าวถึง “พื้นที่” ก็จะหมายความรวมไปถึงตัวลักษณะพื้นที่ภายในงานสถาปัตยกรรมด้วยเช่นกัน

2.1 วิเคราะห์วรรณกรรมในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ และสถาปัตยกรรม

ในงานสถาปัตยกรรมนั้น นอกจากจะมีพื้นที่ที่เกิดขึ้น พื้นที่ใช้สอยที่ถูกกำหนดขึ้นแล้วนั้น ยังมีอีกสิ่งที่จะเข้ามามีบทบาทกับงานสถาปัตยกรรมอีกด้วย นั่นคือ “คน” ที่เข้าไปใช้พื้นที่ จาก

ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพ และพื้นที่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอยู่โดยทั่วไป งานวิจัย ชีวนี้ต้องการจะนำเสนอให้เห็นมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพ และพื้นที่ เพื่อต้องการจะเปิดมุมมองให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับงานสถาปัตยกรรมนั้นมีความสัมพันธ์อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่พบเห็นกันอยู่บ่อยครั้ง แต่เป็นสิ่งที่หลายๆ คนอาจจะลืมสังเกตหรือถูกมองข้ามไป การศึกษาศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมโดยการนำมุมมองทางเพศสภาพ เข้ามานั้นเป็นการศึกษาในลักษณะของ “การบูรณาการ” ซึ่งหมายถึงการเห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ 2 ศาสตร์ ด้วยกัน ซึ่งในงานวิจัยชีวนี้ได้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ นอกจากการที่สถาปัตยกรรมถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อการใช้งานแล้ว คนที่เข้าไปใช้งานในพื้นที่ที่ถูกออกแบบขึ้นมานั้น คนได้เข้าไปทำการตกแต่ง หรือมีการสร้างกิจกรรมเพิ่มเติมตามความต้องการของคนเข้าไปใช้งาน

สำหรับการเชื่อมโยงระหว่างเพศสภาพ และพื้นที่ สามารถรับรู้หรือมองผ่าน 2 วิธี ด้วยกัน คือ หนึ่งคือ “คน” ที่เข้าไปใช้พื้นที่ หรือครอบครองพื้นที่ โดยที่คนจะเข้าไปปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยที่ถูกกำหนดไว้เดิมตั้งแต่ต้นเพื่อให้ เหมาะสมกับสิ่งที่ตัวบุคคลนั้นใช้งาน หรือการเข้าไปแสดงถึงการเป็นเจ้าของพื้นที่ การแสดงให้เห็นขอบเขตในการครอบครองพื้นที่ โดยใช้สิ่งของของตนเอง เป็นเจ้าของไปวางไว้ หรือแม้กระทั่งการสร้างขอบเขต เช่นการสร้างรั้วบ้าน ผนังกันห้อง เป็นต้น

สองคือ พื้นที่ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของคนเข้าไปใช้งาน เช่น พื้นที่ใช้สอยที่ถูกสร้างขึ้นนั้น แสดงให้เห็นถึงความชอบหรือภาพตัวตนของแต่ละบุคคล เช่น ลักษณะการจัดห้องที่เป็นระเบียบ แสดงให้เห็นได้ว่าบุคคลนั้นมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับการใช้งาน เช่น พื้นที่สำหรับวาดรูป และติดภาพ อาจจะแสดงให้เห็นได้ว่าบุคคลนั้นเป็นคนชอบวาดรูป หรือเป็นศิลปิน เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์วรรณกรรมในบทที่ 2 นี้ จะช่วยให้เป็นการมองและอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล รวมไปถึงความการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมกับคนที่เข้าไปใช้พื้นที่ โดยศึกษาจาก 2 ประเด็นหลักที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ประเด็นแรก เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีของคู่ตรงข้าม จากแนวความคิดของมาร์กซิสม์ จะช่วยให้เข้าใจถึงสิ่งที่เกิดในสังคม โดยการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นคู่ๆ ตามหลักทฤษฎีคู่ตรงข้าม แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการกำหนด “ตำแหน่งแห่งที่”¹ จนเกินไป น่าคิดต่อไปว่าจะเกิดอะไรขึ้นถ้ามีการโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่จากผู้หญิงที่ถูกกำหนดให้อยู่ภายในพื้นที่บ้าน(พื้นที่ส่วนตัว) ออกมาสู่พื้นที่นอกบ้าน (พื้นที่สาธารณะ) ตามแนวคิดของการรื้อสร้าง (Deconstruction)

¹ คำว่า “ตำแหน่งแห่งที่” ในงานวิจัยชีวนี้หมายถึง บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงและความเป็นหญิงที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม

สำหรับส่วนที่สอง ที่เกี่ยวข้องกับ “อัตลักษณ์ความเป็นหญิง” จะช่วยให้เข้าถึงถึงที่มาหรือ สิ่งที่จะนำมาประกอบรวมเป็นอัตลักษณ์ความเป็นหญิงขึ้น รวมทั้งสิ่งที่จะนำคำว่า “ผู้หญิง” และ “ความเป็นหญิง” นั้นไปให้ความหมายในลักษณะที่แตกต่างกันไป (ซึ่งจะนำเสนอในส่วนตัวไป)

2.2 การนิยามและความหมายของ “เพศสรีระ” และ เพศสภาพ” รวมทั้งความสัมพัทธ์ที่เกิดขึ้น

ในทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยานั้น มองว่า “ร่างกายของมนุษย์” สามารถถูก อธิบายด้วยความหมายที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับ “เครื่องเพศ” หรือ “เพศสรีระ” (Sex) หมายถึง เพศที่กำหนดขึ้น โดยธรรมชาติและเป็นข้อกำหนดทางสภาวะชีววิทยาซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เป็น ตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เพศหญิงและเพศชายมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น มนุษย์ผู้หญิง ตั้งครรภ์และคลอดบุตร มนุษย์เพศชายจะมีส่วนในการให้กำเนิดโดยเป็นผู้ผลิตอสุจิที่จะผสมกับไข่ จากหญิงในการก่อกำเนิดทารก²

และ “เพศสภาพ” (Gender) คือระบบทางวัฒนธรรมที่อธิบายความเป็นหญิงชายที่ถูกสร้างขึ้น จากวัฒนธรรมและระบบสัญลักษณ์ที่มีการผลิตซ้ำ ไม่ว่าจะด้วยการอธิบายว่าความแตกต่างทาง เพศเป็นเรื่องธรรมชาติ หรือเพื่อการสืบต่อเผ่าพันธุ์ก็ตาม ดังนั้น จึงคงไม่มีอะไรจะเป็นอัตลักษณ์ ของบุคคลที่เด่นชัดเท่าความเป็นเพศ เพศสภาพจึงเหมือนการจัดแบ่งทางชนชั้นและชาติพันธุ์ที่เป็น ส่วนและขั้นตอนหนึ่งของสังคมมนุษย์เพราะเพศสภาพก็คือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมด้วย³

เพศสภาพหรือความเป็นหญิงชาย ถูกสร้างขึ้นจากวัฒนธรรมและระบบสัญลักษณ์ที่มีการ ผลิตซ้ำอยู่เสมอเป็นเรื่องที่ถูกทำให้เห็นว่าเป็นเรื่องพื้นๆ เป็นสถานภาพหนึ่งที่มนุษย์ทุกคนล้วนต้อง ประพฤติ ปฏิบัติ ประสบพบเห็น หรือมีปฏิสัมพันธ์อยู่ด้วยตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน จนลืมไปว่า ทุกสิ่งที่เรามักทึกทักกันว่าเป็น "สามัญสำนึก" "เป็นธรรมดา" หรือ "เป็นธรรมชาติ"⁴

คำว่า เพศสภาพ สำหรับปราณี วงษ์เทศ หมายถึง ระบบทางวัฒนธรรมที่อธิบายความ เป็น หญิงชายที่ถูกสร้างขึ้นจากวัฒนธรรมและระบบสัญลักษณ์ที่มีการผลิตซ้ำไม่ว่าจะอธิบายว่า ความ ต่างต่างทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ หรือเพื่อการสืบต่อเผ่าพันธุ์ก็ตาม ดังนั้นจึงไม่มีอะไรจะเป็น อัตลักษณ์ของบุคคลที่เด่นชัดกว่าความเป็นเพศ เพศสภาพจึงเป็นเหมือนการจัดแบ่งชนชั้นและชาติ พันธุ์ที่เป็นส่วนและขั้นตอนหนึ่งของสังคมมนุษย์ เพราะเพศสภาพคือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจาก ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม⁵

² อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%A8>, [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (15 มกราคม 2550).

³ อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.sac.or.th/Subdetail/article/2549/September2/article9.html>, [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (07 มกราคม 2550).

⁴ อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.sac.or.th/Subdetail/article/2549/September2/article9.html>, [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (07 มกราคม 2550).

⁵ ปราณี วงษ์เทศ, “ค่าน้ำ”, ใน เพศสภาวะในสุวรรณภูมิ(อุณาพนธ์) (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2549), หน้า 9.

จะเห็นได้ว่า “เพศสภาพ” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม และสังคม การกำหนดเพศสภาพขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลในการเลือกที่จะแสดงออก แตกต่างออกไปจาก เพศสรีระ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นไว้ตั้งแต่กำเนิด นั่นคือ เครื่องเพศ

2.2.1 คำนิยามในความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ในแง่มุมมองที่เกี่ยวข้องกับ เพศสรีระและ เพศสภาพ

ในส่วนของอัตลักษณ์จะศึกษาจากงานวิจัยที่ว่าด้วยเรื่องของอัตลักษณ์ของอภิญา เพื่อพิสูจน์ เป็นสำคัญ ได้เริ่มจากการค้นหาความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ซึ่งอภิญา ได้กล่าวไว้ว่า “อัตลักษณ์” เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความโดดเด่นเฉพาะตัว เป็นเอกลักษณ์ส่วนบุคคล ซึ่งแตกต่างออกไปจากคนอื่น และความเป็นส่วนตัวนั้นกลายเป็นเรื่องของกรให้นิยามความหมาย ซึ่งสิ่งนี้สามารถเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทที่เกิดขึ้น มันไม่ได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป ซึ่งน่าจะใช้คำว่า “อัตลักษณ์” ถ้าจะกล่าวในความหมายของ Identity⁶ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “อัตลักษณ์” คือ ความเป็นปัจเจก หรือความเป็นส่วนตัว เป็นส่วนเชื่อมต่อความสัมพันธ์กับสังคม (Social Aspect) สังคมกับบทบาทหน้าที่และระบบ อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับมิติภายในของความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านของอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ได้ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเอง ในกระบวนการที่เข้าสัมพันธ์กับโลกอภิญา ได้กล่าวถึงการก่อรูปของอัตลักษณ์ตามทฤษฎีของจิตวิทยาในแนวคิดของ Erik Erikson ได้กล่าวไว้ว่า “การก่อรูปของอัตลักษณ์ว่าเป็นกระบวนการสร้างขึ้นอยู่เวลา ในขณะที่เรายังมีชีวิต นั่นหมายถึงตราบใดที่เรายังมีชีวิตอยู่นั้นอัตลักษณ์ก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และยังได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างของจิตได้สำนึก ซึ่งมีนัยยะถึงความเป็นอิสระในการเลือกดำเนินชีวิต⁷” ซึ่งแตกต่างไปจากในส่วนของสายสังคมวิทยาที่เน้นความเป็นปัจเจกเช่นในงานเขียนของ Georg Simmel ที่เห็นว่า สังคมมิได้เป็นอิสระจากปัจเจก นักสังคมวิทยากล่าวถึงสังคมราวกับว่ามันเป็นเช่นนั้น แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า เราสามารถแบ่งแยกพฤติกรรมตนเองออกเป็นหลายส่วนสามารถกระทำในนามหรือรู้สึกตนในฐานะที่เป็นสมาชิกสังคม ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรู้สึกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นๆ ในบางสถานการณ์คนจะรู้สึกถึงแรงไว้ให้กฎต่อแรงบีบจากสังคมได้เสมอ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น⁸ ซึ่งแตกต่างไปจากนิยามสายมาร์กซิสต์ที่ใช้คำอธิบายของ Karl Marx ซึ่งมาร์กได้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางสังคมที่มีส่วนเข้ามากำหนดอัตลักษณ์และเป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างปัจเจกและ

⁶ อภิญา เพื่อพิสูจน์, “การให้ความหมายของคำว่าอัตลักษณ์” ใน *อัตลักษณ์* (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546), หน้า 1.

⁷ อภิญา, “การให้ความหมายของคำว่าอัตลักษณ์, *อัตลักษณ์*, หน้า 4-6.

⁸ Erik Erikson, Personality: Classic Theories and Modern Research ใน อภิญา, “Ego theory”, *อัตลักษณ์*, หน้า 17-9.

⁹ Georg Simmel, Sociological Theories and the Problem of Values ใน อภิญา, “มโนทัศน์ปัจเจกภาพในทฤษฎีสังคมวิทยา”, *อัตลักษณ์*, หน้า 25.

โครงสร้างทางสังคม¹⁰ ในมุมมองของนักมานุษยวิทยาที่ได้เน้นถึง “ตัวกำหนดทางด้านอารมณ์ของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่กำหนดแบบแผนทางวัฒนธรรม” Franz Boas ได้ให้ความสำคัญทางด้านของอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า “โครงร่างของบุคลิกภาพ” ซึ่งแต่ละสังคมจะมีโครงร่างที่แตกต่างกันออกไป¹¹ อภิญา ได้ให้ความเห็นต่ออีกว่า จุดคิดของมานุษยวิทยาคือการให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของมโนทัศน์ปัจเจกภาพที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรมสังคมในยุคต่างๆ ได้ผลิตเกี่ยวกับคำนิยามที่หลากหลายเกี่ยวกับ “ความเป็นตัวฉัน” ตลอดจนบทบาทหน้าที่และฐานะทางสังคมของ “ตัวฉัน” ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องไปถึงระบบอำนาจในสังคมนั้น¹²

โดยสรุป จากงานวิจัยของอภิญา ทำให้เห็นว่า อัตลักษณ์ความเป็นปัจเจก หรือความเป็นส่วนตัวนั้นมิได้หมายถึงแค่สิ่งที่จะสามารถแสดงถึงความ เป็นปัจเจก เช่นลายมือ หรือบัตรประชาชนแต่เพียงเท่านั้น แต่มันเป็นสิ่งที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาจากบทบาทหน้าที่ วัฒนธรรมทางสังคมที่เข้ามาเป็นส่วนประกอบ อัตลักษณ์ในความหมายของความเป็นปัจเจกนั้นยังแสดงให้เห็นได้ถึงสิ่งที่คนนั้นได้แสดงออกมา หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นที่ถูกสร้างขึ้นจากการหล่อหลอมจากสังคมและวัฒนธรรม แต่สุดท้ายแล้วอัตลักษณ์ของคนคนหนึ่งจะถูกถ่ายทอดหรือแสดงออกมาในรูปแบบความต้องการของบุคคลคนหนึ่ง อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่คนภายนอกมองเข้าไปแล้วตีความออกมาจากสิ่งที่เห็น จากแนวความคิดของนักทฤษฎีต่างๆ แล้วพบว่าสิ่งที่คนเราจะแสดงออกถึงอัตลักษณ์ออกมานั้นจะมีความแตกต่างกันด้วย เช่น ในงานของอภิญาได้พูดถึงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลที่ถูกแสดงออกมาในพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อให้คนคนนั้นได้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่นั้นหรือสังคมนั้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ต้องการที่จะหยิบยกขึ้นมาเปิดเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพที่แสดงผ่านการใช้พื้นที่ และถ้าจะให้เข้าใจกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์หรือปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปตามการโยกย้ายของตำแหน่งแห่งที่ ในเบื้องต้นมองว่าการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์นั้นก็ขึ้นอยู่กับ ความต้องการในการใช้พื้นที่หรือปรับเปลี่ยนพื้นที่ และถ้าการไม่ได้รับการตอบสนอง และได้แสวงหาสิ่งทดแทน สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ผู้หญิงหรือความเป็นหญิงเข้าไปปรับเปลี่ยนในการเข้าใช้พื้นที่ภายในหอพักหญิงมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การตีความจากงานของอภิญา นั้นสรุปกระบวนการการจะปรับเปลี่ยนพื้นที่นั้น มีกระบวนการในการปรับเปลี่ยน 4 ขั้นตอนคือ

- 1) การตระหนักรู้ ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นว่ามีส่วนใดที่เข้ามากระทบต่อความเป็นปัจเจกบุคคล

¹⁰ Karl Marx, Sociological Theories and the Problem of Values ใน อภิญา, “มโนทัศน์ปัจเจกภาพในทฤษฎีสังคมนิยม” ใน *อัตลักษณ์*, หน้า 23.

¹¹ Franz Boas, Theories of Man and Culture ใน อภิญา, “มโนทัศน์ปัจเจกภาพในทฤษฎีสังคมนิยม”, *อัตลักษณ์*, หน้า 29.

¹² อภิญา, “มโนทัศน์ปัจเจกภาพในทฤษฎีสังคมนิยม”, *อัตลักษณ์*, หน้า 31.

- 2) การคิดวิเคราะห์ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเริ่มคิดแก้ปัญหา
- 3) ตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น
- 4) แสดงออกหรือกระทำออกมา

2.2.2 ทฤษฎีที่ว่าด้วยสตรีนิยม (Feminist Theory)

แนวคิดในกลุ่มสตรีนิยมในสายสตรีนิยมนั้นมี 4 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มแรก *แนวคิดเสรีนิยม* สำหรับกลุ่มนี้คิดถึงเกี่ยวกับความต้องการและอิสระที่ควรจะได้ เช่น โอกาสที่จะเลือก และสิทธิที่จะเลือก สำหรับสตรีนิยมกลุ่มนี้มีความต้องการถึงความเท่าเทียม ความรู้สึกที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นหัวใจหลักของแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงมักจะได้รับการปฏิบัติไม่เหมือนผู้ชาย และแน่นอนว่ามันทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายและหลายหลากต่อชีวิตของผู้หญิงประเด็นหลักๆ สองประเด็นของแนวคิดนี้พยายามที่จะเปิดโปงและทำลายแนวคิดเก่าๆ เดิมๆ ว่าผู้หญิงคืออะไร? และควรเป็นอย่างไร? ที่สำคัญเพื่อที่จะเอื้อและสนับสนุนให้ผู้หญิงได้ทำในสิ่งต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย เพื่อให้ได้สถานภาพและรางวัลอย่างเดียวกัน

กลุ่มที่สอง แนวคิดแบบสุดโต่ง โดยปกติแล้วจะเกิดขึ้นจากรื่องราวของความทุกข์คับข้องใจ ที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงของผู้ชาย และการตกเป็นเหยื่อของผู้หญิงซึ่งนำไปสู่คำอธิบายเรื่องแนวคิดสตรีนิยมแบบที่สตรีตกเป็นเหยื่อ. แต่แนวคิดแบบนี้ค่อนข้างแปลกเพราะเหมือนกับจะบอกว่า ผู้หญิงทุกๆ คนจะต้องมีประสบการณ์เดียวกัน ในลักษณะที่เหมือนกับถูกปลดปล่อยออกมา หรือถูกผลิตขึ้นจากรากฐานที่แนวคิดแบบสุดโต่งของสตรีนิยม ที่เอื้อให้เกิดการสร้างขึ้นมาใหม่ของประสบการณ์เหล่านั้น¹³

สำหรับแนวคิดสตรีนิยมแบบสุดโต่ง มันเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของผู้หญิง ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเจ็บปวดและความโกรธของพวกเธอ ข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างไม่ได้ตั้งใจ แต่มันกลับทำให้เกิดความรู้ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้หญิง สิ่งที่เกิดขึ้นไม่สามารถที่จะอาศัยวิธีการที่เป็นลำดับขั้นตอนปกติในการ ลำดับการเรียนรู้ และบ่อยครั้งการใช้ภาษาและสำนวนที่สามารถระชากร่วมกันของคนอ่าน และช่วยทำให้สติของคนเหล่านั้น ได้ออกไปพ้นจากการครอบงำของโครงสร้างสังคมชาย เป็นใหญ่ และมุ่งเข้าสู่มุมมองแบบผู้หญิงเป็นศูนย์กลางได้

กลุ่มที่สาม แนวคิดสังคมนิยม สะท้อนให้เห็นประเด็นต่างๆ ที่ตรงกว่า โดยเฉพาะจุดกำเนิดและจุดยืนของแนวคิดนี้ ถ้าจะพูดให้ตรงจุดคือ ทฤษฎีของมาร์กซิสต์ที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับชนชั้นและระบบทุนนิยม คือต้นกำเนิดของการจุดประกายความคิดให้กับนักสตรีนิยมแบบสังคมนิยม.

¹³ อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.midnightuniv.org/midnight2544/0009999501.html> , [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (17 ตุลาคม2552).

อย่างไรก็ตาม การที่คิดถึงประสบการณ์เฉพาะเจาะจงของผู้หญิงที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยมมัน ยังสามารถเปิดประเด็นไปได้หลากหลายทิศทาง โดยย่อๆ ถ้ากล่าวถึงข้อโต้แย้งที่มักจะได้ยินอยู่ทั่วไปคือว่า ผู้หญิงคือประชาชนลำดับที่สองในระบบทุนนิยมและระบบโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ ในระบบดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่บนพื้นฐานของการหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องจากคนทำงานและโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากคนงานผู้หญิง¹⁴

ตามหลักการของมาร์กซิสต์สามารถนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ได้ถึง งานบ้านของผู้หญิงที่เป็นเสมือนกลไกอันหนึ่งของระบบทุนนิยม และการทำงานเหล่านั้นไม่ได้ถูกมองว่าเป็น “งานที่แท้จริง” เพราะการทำงานเหล่านั้นไม่ได้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของกลไกการตลาดและเศรษฐกิจการมอง “งาน” ในลักษณะนี้คือสิ่งที่ได้มาจากแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ และในขณะเดียวกันได้แนวคิดเรื่อง “สังคมชายเป็นใหญ่” และ “ธรรมชาติของการเมืองในความเป็นส่วนตัว” จากแนวคิดแบบสตรีนิยมแบบสุดโต่ง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาข้อถกเถียงที่สำคัญที่เกิดขึ้นแบบคู่ขนานกันไป นั่นคือ ข้อถกเถียงทางด้านแรงงานในบ้าน และข้อถกเถียงในเรื่องระบบคู่และระบบรวม (ซึ่งเป็นแนวคิดที่งานวิจัยชิ้นนี้ใช้เป็นจุดยืน)

กลุ่มที่สี่ แนวคิดหลังสมัยใหม่ นักสตรีนิยมหลังสมัยใหม่ค่อนข้างที่จะเชี่ยวชาญที่จะเปิดโปงความผิดพลาด และความอ่อนแอของแนวคิดแบบสตรีนิยมประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีนัยยะถึงแนวคิดที่ผูกพันกับสมัยใหม่นิยม ประเด็นสำคัญอีกจุดหนึ่งคือ การสั่นคลอนและการรื้อสร้างการจัดแบ่งกลุ่มผู้หญิง

เกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งทางทฤษฎีของกลุ่มสตรีนิยมกันเอง และเกิดขึ้นจากอิทธิพลทางความคิดของนักทฤษฎีหลังสมัยใหม่ ผลก็คืออะไรบางอย่างที่น่าเสนอตัวเองในลักษณะของความไม่มีรูปร่างแน่นอน การวิเคราะห์ ความฉุนเฉียว และการรื้อสร้าง สตรีนิยมบางคนใช้คำว่า “นักสตรีนิยมแบบรื้อสร้าง” (Deconstructive Feminism) เพราะพวกเขาเหล่านั้นเห็นว่า จุดมุ่งหมายของแนวคิดสตรีนิยมในปัจจุบันคือ การตรวจสอบ การแบ่งแยกในการวิเคราะห์ และการซักถาม โดยการนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น แนวคิดมาร์กซิสต์ และแนวคิดเสรีนิยม (ซึ่งเป็นตัวอย่างของทฤษฎีหลักในสายสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์) มาใช้¹⁵

จากแนวความคิดของสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์แบบสังคมนิยม ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ “เพศสภาพ” กับ “พื้นที่” โดยการเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ในเชิงคู่ตรงข้ามระหว่าง “เพศสภาพ” และ “พื้นที่” ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์กันต่อมา เช่น ผู้หญิง-ความเป็นหญิง-ภายในบ้าน-ส่วนตัว-ห้องครัว และผู้ชาย-ความเป็นชาย-นอกบ้าน-สาธารณะ-ห้องนั่งเล่น จะเห็นว่า

¹⁴ อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.midnightuniv.org/midnight2544/0009999501.html> , [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (17 ตุลาคม 2552).

¹⁵ อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.midnightuniv.org/midnight2544/0009999500.html> , [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (17 ตุลาคม 2552).

ความสัมพันธ์นี้ถูกแบ่งในลักษณะของ “คู่ตรงข้าม” ที่ทำให้เห็นเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่าง “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” นี่เป็นส่วนที่ได้จากทฤษฎีในการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ในลักษณะของโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นจากแรงงานและความไม่เท่าเทียมของเพศสภาพในมุมมองในรูปแบบของนามธรรมของสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ จากการแบ่งแยกปัจจัยการผลิตและจัดการแรงงานตามแบบสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ทำให้เกิดการแบ่งแยกของพื้นที่ที่เรียกว่า “พื้นที่ส่วนตัว” และ “พื้นที่สาธารณะ” พื้นที่ทั้งสองนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกและการกีดกันผู้หญิงออกไปจากส่วนที่ผู้ชายไม่ได้เลือกนั่นเอง ตามแนวความคิดของสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์แล้วจะเห็นได้ว่าจะมีแบ่งแยก “ผู้หญิง-ความเป็นหญิง” และ “ผู้ชาย-ความเป็นชาย” ออกจากกันโดยที่แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ในงานของนักคิดต่างๆ ที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น ทำให้เห็นรอยต่อของการเข้ามาเพศสภาพที่เกิดขึ้นจากสังคมตะวันตกและสังคมตะวันออก นอกจากนั้นแล้วยังทำให้เห็นถึงการผลิตซ้ำของสังคมทุนนิยม รวมถึงภาพตัวแทนของความเป็นผู้หญิงที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ชาย เช่น จากสิ่งที่จิตรกรณ วนัสพงศ์ พูดถึงเรื่องราวของผู้หญิงและความเป็นหญิงในอดีตนั้น และการได้รับการศึกษาของผู้หญิงในอดีตนั้น ทำให้ผู้หญิงได้โยกย้ายตำแหน่งแห่งที่จากพื้นที่ภายในบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวออกมาสู่พื้นที่นอกบ้านซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ การศึกษาในเรื่องของพื้นที่ ตามทฤษฎีมาร์กซิสต์และสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ ในส่วนของแนวคิดและคำอธิบายมีหนังสือและงานวิจัยจำนวนมากกล่าวถึง ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะนำเสนอจากบทความและงานวิจัยจำนวน 2 เล่ม เล่มแรกจากหนังสือ *Gender Space Architecture* โดย Jane Rendell เล่มที่สองคือ จะเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับเพศสภาพที่เกิดขึ้นในเมืองไทย โดย จิตรกรณ วนัสพงศ์ ที่ได้อธิบายไว้ในหนังสือ *ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน*

การศึกษาในเรื่องของพื้นที่ทฤษฎีสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminist) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *Gender Space Architecture* เกี่ยวกับข้อถกเถียงในเรื่องของคำอธิบายความแตกต่างระหว่าง “ผู้ชาย-ความเป็นชาย” และ “ผู้หญิง-ความเป็นหญิง” สตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ ได้ อธิบายความแตกต่างนี้ ผ่านระบบความคิดที่เกิดขึ้นจากนักคิดสายมาร์กซิสต์ Rendell ได้อ้างถึงการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชายออกจากกัน โดยใช้มุมมองเรื่องชนชั้น เชื้อชาติ และอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ ที่อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นมุมมองที่เน้นถึง “การผลิต” และแรงงานต่อหน่วยเวลาเป็นสำคัญ การแบ่งงานในลักษณะดังกล่าวเอื้อประโยชน์ต่อระบบทุนนิยม เพราะสามารถทำให้ผู้ชายได้ทำงานอย่างเต็มที่ในที่ทำงานโดยไม่ต้องเสียเวลามาทำงานบ้านหรือทำอาหาร และเจ้าของทุนไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าแรงงานสูงขึ้นเพื่อมาจ่ายให้กับคนรับจ้างทำงานน้อยลง โดยอ้างว่าเป็นงานที่ไม่ได้สร้างผลผลิตใดๆ¹⁶

¹⁶ Rendell, “Excerpts from ‘Some Conceptual Problem in Marxist Feminist Analysis’” in *Gender Space Architecture*, pp. 45-52.

Rendell ยังอธิบายถึงเรื่องการแบ่งแยกงานส่งผลต่อเนื่องไปยังการแบ่งแยกตาม เพศสภาพ จึงทำให้ผู้ชายและความเป็นชายอยู่คู่กับงานนอกบ้าน หรือที่เข้าใจว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ ส่วนผู้หญิงและความเป็นหญิงให้อยู่คู่กับงานภายในบ้าน หรือที่เข้าใจว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัว หรืออาจจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า การแบ่งแยกในลักษณะนี้นำไปสู่การแบ่งแยกพื้นที่ภายนอกบ้านและพื้นที่ภายในบ้าน พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบ “คู่ตรงข้าม” (Dichotomy)¹⁷

การมองในลักษณะของคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้นจากทฤษฎีนั้นก่อให้เกิดปัญหา โดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งที่เกิดขึ้นจากการอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมแบบสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ ทำให้เกิดการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างเพศสภาพ และความสัมพันธ์ของเพศสภาพที่ถูกนำไปผนวกเข้ากับพื้นที่ภายในบ้านและนอกบ้าน รวมถึงการให้ความหมายในส่วนของพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ เช่น “ผู้หญิง-ความเป็นหญิง-ส่วนตัว-ในบ้าน” และ “ผู้ชาย-ความเป็นชาย-สาธารณะ-นอกบ้าน” จากการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ในแบบทฤษฎีคู่ตรงข้ามนั้น ต่างก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือจะช่วยอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ และข้อเสียคือ เป็นการกำหนดตำแหน่งแห่งที่จนเกินไป

จากสิ่งที่เกิดขึ้นจากทฤษฎีสายมาร์กซิสต์และสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์นั้น ผู้วิจัยพบว่า ทฤษฎีคู่ตรงข้ามผู้วิจัยได้เห็นถึงความสลับซับซ้อนที่เกิดขึ้นภายในโครงสร้างของคู่ตรงข้ามจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเมื่อมองย้อนกลับไปถึงทฤษฎีคู่ตรงข้ามผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในสังคมปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวสู่ช่วงของการทำให้ผู้หญิงมีโอกาสพัฒนาตนเองทางการศึกษา อาชีพการงาน เมื่อผู้หญิงสามารถพึ่งพาตัวเองได้ สถานะภาพของผู้หญิงจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และมีโอกาสที่จะทำงานทัดเทียมเช่นเดียวกับผู้ชาย หรือสามารถเรียกได้ว่าผู้หญิงยุคใหม่ จึงทำให้โครงสร้างของคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างออกไปจากคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้นจากนักทฤษฎีของสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์ จาก “ผู้หญิง-ความเป็นหญิง-ส่วนตัว-ในบ้าน” มาสู่ “ผู้หญิง-ความเป็นหญิง-สาธารณะ-นอกบ้าน” ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดทางด้านพื้นที่ คือ จากความเป็นส่วนตัวสู่พื้นที่ส่วนตัว และจากความเป็นส่วนรวมไปสู่พื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นกรอบมองและกรอบวิเคราะห์ งานวิจัยชิ้นนี้จะเรียกความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ว่า “การรื้อสร้างความสัมพันธ์” สิ่งนี้ทำให้เกิดการรื้อสร้างความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้น จากสิ่งที่นำมาสู่การศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ ในการศึกษาพื้นที่หอพักหญิงภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมุมมองที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อ

¹⁷ Rendell, “Introduction: ‘Gender Space’” in *Gender Space Architecture*, pp. 101-8.

ความสัมพันธ์แบบเดิมๆ นำไปสู่การรื้อสร้างของความสัมพันธ์ดังกล่าวใหม่ดังนี้ “ผู้หญิง–ความเป็นหญิง–ภายในบ้าน–ส่วนตัว” และ “ผู้หญิง–ความเป็นหญิง–หอพักหญิง–สาธารณะ”

การศึกษาแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพกับพื้นที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลง การสร้างใหม่ ของภาพตัวแทน กิจกรรม วัตถุ รวมไปถึงการให้ความหมายต่อพื้นที่จากการโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่จากพื้นที่บ้าน(พื้นที่ส่วนตัว) มาสู่พื้นที่หอพักหญิง(พื้นที่สาธารณะ)

2.2.3 กรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพกับพื้นที่

จากการเชื่อมโยงระหว่าง พื้นที่และอัตลักษณ์ ในส่วนของทฤษฎีและการวิเคราะห์วรรณกรรมต่างๆ ข้างต้น งานวิจัยชิ้นนี้จะเลือกกรณีศึกษาที่เลือกพิจารณาในงานวิจัยชิ้นนี้จะเลือกกรณีศึกษาที่เน้นถึงการแสดงออกและการใช้ภาพตัวแทน (Representation) ในลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพและพื้นที่โดยสามารถแบ่งหัวข้อเรื่องใหญ่ๆ ออกได้เป็น 3 กรณีศึกษาดังนี้ กรณีศึกษาแรกเป็นบทความ “Room for a Newlywed Women” ของ Ismail Hakki ได้กล่าวถึง การที่ผู้หญิงเข้าไปปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมพื้นที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมการต่อรองของพื้นที่ภายในห้องนอนหลักกับโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคมตุรกี กรณีศึกษาที่สองเป็นบทความ “Bedroom Problem “ ของ James Susan Helen ได้อธิบายเกี่ยวกับการที่ผู้หญิงปรับเปลี่ยนพื้นที่ส่วนตัวภายในบ้านให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อต้อนรับเพื่อนในกลุ่ม

กรณีศึกษาแรกพูดถึง ภาพตัวแทนของความเป็นหญิง ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางสถาปัตยกรรม ตัวอย่างแรกคือห้องสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วในตุรกี โดย Ismail Hakki ได้กล่าวถึงบ้านไว้ว่า “บ้านเป็นห่อหุ้มความเป็นชีวิตส่วนตัวและการมีชีวิตแบบครอบครัว” และ Hakki ยังได้กล่าวต่อไปถึงการใช้ชีวิตสมัยใหม่ ซึ่งแตกต่างออกไปจากภาพการใช้ชีวิตครอบครัวแบบอดีต ซึ่งผู้หญิงจะมีความรู้สึกโดดเดี่ยวกับการใช้ชีวิตแบบครอบครัวเดี่ยว แต่ในปัจจุบันผู้หญิงในตุรกีนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตในรูปแบบเดิม จากความรู้สึกโดดเดี่ยว และพื้นที่ส่วนตัว ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปให้เป็นพื้นที่ให้ความบันเทิง หรือสำหรับต้อนรับกลุ่มเพื่อน โดยมีพื้นที่สำหรับเล่นเปียโน และจับกลุ่มสนทนาหรือแม้กระทั่งอ่านหนังสือ สิ่งเหล่านี้ได้แสดงถึงการใช้ชีวิตในแบบสมัยใหม่ และพื้นที่ที่ถูกพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการใช้งาน อาจกล่าวได้ว่า “เป็นพื้นที่ทางสังคมภายในบ้าน”¹⁸ และ Hakki ได้กล่าวต่อไปถึง การที่ผู้หญิงเลือกใช้สิ่งของตกแต่งในห้องพัก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องเรือน หรือแสงที่ถูกจัดตกแต่งขึ้นภายในห้องนั้นเป็นลักษณะของภาพตัวแทนของ “ผู้หญิง” และ “ความเป็นหญิง” ได้ เช่น โคมไฟที่เลือกใช้เป็นเบาะนุ่ม เก้าอี้เท้าแขนซึ่งก็เป็นผ้านุ่ม และการเล่นเปียโนนั้นถือได้ว่าเป็นงานอดิเรกของผู้หญิงชาวตุรกี การเลือกใช้เครื่องเรือนในการ

¹⁸ Ismail Hakki, “Room for a Newlywed Women” in Journal of Architecture Education, [10กสาร], (February 2007), pp. 3-11.

ตกแต่ง วัสดุที่ห่อหุ้มเครื่องเรือนให้ความรู้สึกถึงความนุ่มนวล สำหรับเปียโนแล้วนั้น Hakki ได้กล่าวว่ามันเป็นสิ่งที่มองเห็นชัดเจนที่สุดของสำหรับสาวตุรกี แม้กระทั่งแสงที่เลือกใช้ที่เป็นสีที่แสดงถึงความอบอุ่น สิ่งเหล่านี้สามารถบ่งบอกได้ถึงความเป็นชีวิตครอบครัว อาจกล่าวได้ว่า สิ่งเหล่านี้ถูกใช้ในลักษณะของการสร้างภาพตัวแทนเพื่อสื่อถึงความรู้สึกอบอุ่นในครอบครัว¹⁹

ประโยชน์ที่รับคือ งานในของ Hakki ได้แสดงให้เห็นถึงพื้นที่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวจากเดิมที่อยู่กันแบบครอบครัวเดิวนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อให้มีพื้นที่สำหรับการต้อนรับกลุ่มเพื่อนผู้หญิงทำให้เห็นสิ่งที่ผู้หญิงได้เข้าไปปรับเปลี่ยนและมีบทบาทกับพื้นที่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวให้กลับกลายเป็นพื้นที่สาธารณะ และได้มีการใช้ภาพตัวแทนของความนุ่มนวลกับพื้นที่ภายในบ้าน ซึ่งผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ แสดงถึงการต่อรองของพื้นที่กับโครงสร้างทางสังคมชายเป็นใหญ่ในสังคมตุรกี โดยแสดงผ่านการเลือกใช้เครื่องเรือน และการใช้แสงในการตกแต่งพื้นที่ภายในบ้าน เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นหญิงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และแสดงให้เห็นถึงภาพตัวแทนของความเป็นหญิง

กรณีที่สอง James Susan Helen ได้กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับห้องนอนหลัก (Master Bedroom) ของชาวแคนาดา ซึ่งเดิมทีแล้วห้องนอนหลักนั้นมีเพียงเฉพาะห้องนอน ไม่มีห้องน้ำอยู่ในตำแหน่งที่ติดกัน ซึ่งทำให้การใช้งานของผู้หญิงหลายๆ คนไม่มีความสะดวกสบาย ไม่นานนี้เองมีผู้หญิงได้เรียกร้องให้ห้องนอนหลักนั้นมีห้องนี้เป็นส่วนตัว เนื่องจากความต้องการทางด้านการใช้งาน และห้องนอนสำหรับชนชั้นกลางของชาวแคนาดา Helen ได้กล่าวไว้ว่า “พื้นที่ห้องนอนเป็นพื้นที่ทางการเมือง ห้องนอนไม่ใช่พื้นที่ลี้ภัยจากพื้นที่สาธารณะ”²⁰ ในพื้นที่ของห้องนอนหลักของบ้านควรจะเป็นห้องนอนที่มีห้องน้ำในตัวโดยเฉพาะ และเกิดจากความต้องการของผู้หญิง ซึ่งห้องนอนที่เป็นห้องนอนใหญ่ของบ้าน ควรจะเป็นห้องนอนที่มีห้องน้ำประกอบรวมอยู่ด้วย Helen ยังกล่าวต่อไปถึงข้อถกเถียงกันในส่วนของการเป็นส่วนตัวที่แตกต่างกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ในส่วนของผู้หญิงมีความต้องการในการเป็นส่วนตัวในการใช้พื้นที่ระหว่างห้องนอนและห้องน้ำ ในมุมมองของ Helen ห้องนอนของชาวแคนาดานั้นถือเป็นพื้นที่ทางการเมืองชนิดหนึ่ง นั่นคือการตั้งคำถามต่อความหมายที่ถูกผนวกเข้ากับคำว่า “Master” เพราะแสดงให้เห็นถึงการครอบครองหลักของผู้ชาย และในการเรียกร้องที่จะมีห้องน้ำเป็นส่วนตัว สำหรับห้องนอนใหญ่เพื่อสะดวกต่อการใช้งานและการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า ซึ่งเป็นส่วนตัวจากพื้นที่อื่นๆ ภายในบ้าน นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างห้องนอนและห้องน้ำที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น Helen ยังกล่าวต่อไปว่า “การโฆษณาได้เข้ามามีบทบาทในการเข้ามาสนับสนุน

¹⁹ Hakki, “Room for a Newlywed Women” in Journal of Architecture Education, [เอกสาร], pp. 3-11.

²⁰ อ่านเพิ่มเติมใน <http://ebook.lib.cmu.ac.th/umi/v7/MM11988.pdf> [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (29 สิงหาคม 2550).

กับความเป็นหญิงด้วยเช่นกัน” เช่น รูปทรงของสุขภัณฑ์ เช่น อ่างอาบน้ำ ฝักบัว อ่างล้างหน้า เป็นต้น หรือการใช้พื้นที่ภายในห้องน้ำ ถูกกำหนดขึ้นตามลักษณะการใช้งานของผู้หญิง เช่น พื้นที่ในการอาบน้ำ การแต่งตัว ฯลฯ ทั้งรูปทรงของสุขภัณฑ์และระยะต่างๆ นั้นถูกกำหนดขึ้นจากผู้หญิง และสิ่งสำคัญคือสีของสุขภัณฑ์ Helen ยังกล่าวต่อไปว่า “ผู้หญิงจำนวนมากเป็นผู้แนะนำหรือเป็นผู้ไซปรินาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมโครงสร้าง”²¹ จากการตรวจสอบใช้ชีวิตของผู้หญิงในพื้นที่ห้องนอนและห้องนํ้านั้นเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมอำนาจของผู้หญิง ประโยชน์ที่ได้รับจากงานของ Helen พบว่าผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งในการเข้ามาปรับเปลี่ยนพื้นที่ห้องนอนหลัก (Master Bedroom) ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ชายครอบครองหลัก รวมถึงการใช้งานของพื้นที่ห้องนอนรวมไปถึงการเพิ่มเติมพื้นที่ใช้สอยที่เกิดจากความต้องการให้ห้องน้ำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของห้องนอนหลัก เห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างพื้นที่ของห้องนอนและห้องนํ้านั้น เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นหญิงที่เข้าไปปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เป็นไปตามความต้องการ ความจำเป็น ที่แตกต่างออกไปจากผู้ชายซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ทางเพศของผู้หญิง

กรณีศึกษาที่สาม เป็นการแสดงให้เห็นบทบาทของการใช้พื้นที่ว่าง (The Roles of Space) ในส่วนของ Lawson ได้พูดไว้ว่า บทบาทของที่ว่างมีหน้าที่สำคัญเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ 3 ประการคือ ช่วยกระตุ้น (Stimulate) เช่น ที่ว่างที่เกิดขึ้นจากตัวอาคารที่เป็นระบบระเบียบแบบอาคารราชการ ทำให้เรารู้สึกว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างสุภาพและต้องยอมทำตามกฎที่ถูกสร้างไว้ในพื้นที่ว่างนั้น เช่น เข้าแถว หรือการแต่งกาย ประการที่สอง คือ ช่วยสร้างความรู้สึกปลอดภัย (Security) เช่นความรู้สึกที่เข้าไปในธนาคารแล้วรู้สึกมั่นใจในการฝากเงิน หรือเข้าไปในศาลแล้วรู้สึกปลอดภัยที่จะได้รับการตัดสินที่ยุติธรรม และประการสุดท้าย คือ ช่วยสร้างให้เราสามารถอธิบายตัวเองได้ (Identity)²² เช่น อนุญาตให้เราสามารถปรับเปลี่ยน สร้างความรู้สึกคุ้นเคย หรือเอื้อให้เราสามารถแสดงออกในสิ่งที่ตัวเองเป็น (One of the roles of space is to create settings that facilitate the acting out of the range of identities we use in our lives) เช่น การปรับย้ายเฟอร์นิเจอร์ การปรับแต่งครัวบ้าน หรือแม้กระทั่งการนำเอาเฟอร์นิเจอร์ที่ตัวเองรักเข้ามาใช้ในห้อง

Lawson ยังอธิบายเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมที่เรามองเห็น จากหลายๆ คน หลายๆ วัฒนธรรม หลายๆ บริบท สิ่งเหล่านี้ส่งผลก่อให้เกิดความหลากหลายของงานสถาปัตยกรรม มันสามารถแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่าง สิ่งที่เราเห็น และสิ่งที่เรารับรู้ (Seeing and Perceiving) และสิ่งที่เกิดขึ้นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่มองเห็น แต่อาจจะรับรู้ได้เพียงบางส่วนเท่านั้น

²¹ อ่านเพิ่มเติมใน <http://ebook.lib.cmu.ac.th/umi/v7/MM11988.pdf> [แหล่งข้อมูลออนไลน์], (29 สิงหาคม 2550).

²² Bryan Lawson, *The Language of Space* (Oxford: Architectural Press, 2001), p.18

งานของ Lawson จะเป็นสิ่งที่ช่วยแสดงให้เห็นปัจจัยในการแสดงความสำคัญในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมกับบทบาทของคนที่เข้าไปใช้งาน เช่น ในส่วนของพื้นที่ห้องที่ถูกกำหนดขึ้นของพื้นที่ใช้สอย และเครื่องเรือนที่ถูกเลือกสรรไว้แล้ว ไม่ได้เอื้อ หรือไม่ได้เปิดโอกาสให้คนแต่ละคนใช้มัน (ผ่านเครื่องเรือน ผ่านกิจกรรม ผ่านพฤติกรรม) ได้อย่างเต็มที่สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การปรับ เปลี่ยน (จะกล่าวไว้ในบทที่ 3)

2.3 การปรับเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่จากทฤษฎีคู่ตรงข้ามที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

จากสิ่งที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีคู่ตรงข้าม ถึงแม้ว่าเพศสภาพจะถูกพูดถึงมากในศาสตร์ทางตะวันตกแต่สำหรับจิตรกรรมแล้ว แต่ในทางตะวันออกสามารถที่จะพบเจอได้จากผู้หญิงไทยในประวัติศาสตร์ ซึ่งจิตรกรรมได้กล่าวไว้ว่า “อาณาจักรของเธอคือ บ้าน”²³ ซึ่งได้ยกตัวอย่างจากวรรณคดีเรื่อง “ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์” เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพลูกสาวในครอบครัวชั้นสูงในสมัยสุโขทัยในเรื่องของการศึกษา ในสมัยนั้นไม่ได้เพียงแค่การเรียนวิชาการเรียนการฝีมือเพื่อเป็นภรรยาที่ดี และยังได้มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาวิชาอื่นๆ อีกด้วย เช่น ภาษาไทย ภาษาสันสกฤต ร้อยกรองและวาดเขียน โดยจะมีบิดาเป็นผู้สอน ในขณะที่ลูกสาวของคนทั่วไปแล้ว จะไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ประการหนึ่งเพราะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำไปใช้กับอาชีพทำไร่ ทำนา อีกประการหนึ่งเพราะการเรียนหนังสือนั้นต้องไปเรียนที่วัด มีพระเป็นครู โอกาสจึงเป็นของเด็กผู้ชายเท่านั้น ในสมัยสุโขทัยนี้²⁴ จิตรกรรมยังคงกล่าวต่อไปถึงลักษณะของสังคมไทยในอดีตต้องพึ่งพาผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลให้เกิดการแบ่งบทบาทและหน้าที่กันระหว่างผู้ชายผู้หญิง มองได้ทั้งในแง่ความเชื่อทางสรีระวิทยาที่ว่า ผู้ชายมีร่างกายแข็งแรงกว่าเหมาะกับการทำงานในไร่นา หาเลี้ยงและเป็นผู้นำครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีโครงร่างที่อ่อนแอจึงถูกคาดหวังให้มีบทบาทแต่เพียงในบ้านเท่านั้น ตามแนวความคิดของ Karl Marx เห็นว่าการที่ผู้หญิงไม่มีบทบาททางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ชาย ไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ชายเพราะต้องพึ่งพาผู้ชายตลอดเวลา ดังนั้น ตามแนวความคิดนี้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง บทบาทและสถานภาพของผู้หญิงได้ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การต่อสู้เพื่อสิทธิที่ผู้หญิงและความเป็นหญิงพึงจะได้เริ่มเกิดขึ้นในสมัยของรัชกาลที่ 4 (ช่วงประมาณปีพ.ศ. 2394)²⁵

โดย อำแดงจัน ได้ถวายฎีกาในหลวงรัชกาลที่ 4 เพื่อขอสิทธิความเสมอภาคเช่นเดียวกับที่ชายมี จากนั้นการให้สิทธิแก่สตรีในเรื่องของการศึกษาที่จะได้รับเช่นเดียวกับผู้ชาย เป็นต้น

²³ จิตรกรรม วนัสพงศ์, “ผู้หญิงในประวัติศาสตร์อาณาจักรของเธอคือบ้าน” ใน *ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน* (กรุงเทพฯ : คมไพ, 2537), หน้า 31-3.

²⁴ จิตรกรรม, “ผู้หญิงในครอบครัว : ดันไม้ไผ่ร่วมเงา” ใน *ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน*, หน้า 30-47.

²⁵ ในขณะที่จิตรกรรม ได้กล่าวไว้ว่าการศึกษารเริ่มขึ้นในรัชกาลที่ 4 แต่ใน นพพร ประชากุล ผู้หญิงกับสังคม ในวรรณกรรมไทยยุคทองสามยุค ได้กล่าวไว้ว่า “ชื่อเรียกต่างตามหน้านิตยสารผู้หญิงได้เรียกชื่อในเรื่องโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปี พ.ศ. 2475”

นอกจากการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาแล้ว ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้อาณาจักรของผู้หญิง ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในบ้านและแวดล้อมของครอบครัวอีกต่อไป ความที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่หัวเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนาในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสได้พัฒนาตนเองตามไปด้วย ทั้งด้านการศึกษาอาชีพ การงาน เมื่อผู้หญิงสามารถพึ่งพาตัวเองทางเศรษฐกิจได้ ความจำเป็นที่จะต้องพาสามีจึงลดไปโดยปริยายสถานะภาพของผู้หญิงจึงดูเหมือนจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ได้รับการศึกษามากขึ้น ได้รับการยอมรับมากขึ้นและมีโอกาสเปล่งศักยภาพทัดเทียมผู้ชายมากขึ้นและในนามของ “ผู้หญิงเก่ง” หรือ “หญิงยุคใหม่” โลกของเธอจึงขยายกว้างออกจากพื้นที่บ้าน

ในด้านของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกที่ก้าวไปข้างหน้า นั้น ประเทศไทยได้ก้าวสู่ช่วงของการพัฒนาและในช่วงของการพัฒนานั้นทำให้ผู้หญิงมีโอกาสพัฒนาตนเองตามไปด้วย ทั้งด้านการศึกษา อาชีพการงาน เมื่อผู้หญิงสามารถพึ่งพาตัวเองได้ สถานะภาพของผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และมีโอกาสที่จะทำงานทัดเทียมเช่นเดียวกับผู้ชาย หรือสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้หญิงยุคใหม่ ในความเป็นผู้หญิงยุคใหม่นี้เอง มุมมองทางความคิดหรือภาพตัวแทนของความเป็นผู้หญิงนั้นยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงยุคใหม่นี้เองที่ก้าวไปสู่พื้นที่นอกบ้าน มีโอกาสทางด้านการศึกษา และมีหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบแล้ว เมื่อกลับมาสู่พื้นที่บ้าน “ผู้หญิง” ก็ยังต้องแบกภาระงานบ้านเหมือนเช่นเคย จิตราภรณ์ จึงได้กล่าวว่า “บ้านเป็นอาณาจักรของผู้หญิง” เช่นเดียวกับ กาญจนา แก้วเทพ ที่กล่าวไว้ว่า ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะมีโอกาสที่จะออกไปทำงานนอกบ้าน แต่อย่างไรเสีย ผู้หญิงจำนวนมากก็ไม่สามารถที่จะทิ้งความเป็นชีวิตครอบครัวไปได้ เพียงเพราะ ความเป็นห่วงที่มีต่อคนในครอบครัว จึงจำเป็นต้องเสียสละอนาคตของตัวเอง²⁶

นภัส อัสวไชยชาญ ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงที่มีต่อพื้นที่สาธารณะนอกบ้าน ที่มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมานานแล้ว สิ่งที่ทำให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิง หรือเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงที่เกิดขึ้นมาตลอด²⁷ นั่นคือบทบาทแม่ศรีเรือนที่ต้องรับผิดชอบ ดูแลปากท้องของสมาชิกในบ้าน นับตั้งแต่การหุงหาอาหาร ล้างถ้วยชาม ไปจ่ายตลาด ซื่อซ้าวของต่างๆ เป็นต้น และบทบาทรองลงมาคือบทบาทของผู้หญิงเก่งที่ต้องหารายได้มาจุนเจือครอบครัว พบเห็นได้ชัดเจนกับผู้หญิงในอดีต นอกจากการทำงานบ้าน หรือทำไร่ ทำนา ปลูกผัก ยังต้องรับบทเป็นแม่ค้า นอกจากนี้แล้วยังต้องหารายได้เสริมด้วยการทอผ้า ทอเสื่อ สานกระบุง เพื่อนำไปขาย ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงในเมือง บทบาทของเธออยู่ในฐานะ “ผู้จัดการ (ตัวจริง) การบริโภคในครัวเรือน” เพราะมีอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนด

²⁶ กาญจนา แก้วเทพ, “Working Girl: ผู้หญิงมาทีหลัง”, นิตยสารคดี, [ฉบับมีนาคม : 2535] หน้า 65-74.

²⁷ กาญจนา แก้วเทพ, “Working Girl: ผู้หญิงมาทีหลัง”, นิตยสารคดี, [ฉบับมีนาคม : 2535] หน้า 65-74.

พฤติกรรมของตนเองและสมาชิกในครอบครัว โดยเริ่มจากกิจวัตรประจำวัน เช่น รู้จักประหยัด ทรัพยากรหลังงานที่ใช้ มีการเปลี่ยนแปลงระบบและสร้างนิสัยใหม่ตั้งแต่รู้จักการแยกขยะเพื่อ ง่ายต่อการจัดเก็บและทำลาย นี่เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้ว

สิ่งที่นักสได้กล่าวได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายนอกบ้าน หรือพื้นที่สาธารณะนั้น เป็นการต่อเนื่องกันของภาพตัวตน ทั้งภาพที่เกิดขึ้นในบ้าน และภาพที่ เกิดขึ้นนอกร้านในสังคมและพื้นที่สาธารณะ เช่นกัน ในการเข้าป่าเพื่อของผู้หญิงในชนบทก็ เหมือนกับการเข้าครัว เพราะป่าก็เปรียบเสมือนกับหม้อข้าว หม้อแกง เป็นทั้งแหล่งน้ำ แหล่งผลิต อาหาร แหล่งยารักษาโรค และแหล่งพลังงานธรรมชาติที่นำมาใช้สอยได้ และสิ่งนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ ในปี พ.ศ. 2535²⁸

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อให้ เหมาะสมกับคนที่เข้าไปใช้พื้นที่ และจากสิ่งที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษานั้นจะช่วยให้เข้าใจถึงบริบท โดยรอบที่ก่อให้เกิดปัจจัยในการปรับเปลี่ยนเช่น โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน จากอัตลักษณ์ยังนำไปสู่ความสัมพันธ์ต่อพื้นที่ในลักษณะของ การใช้และการครอบครองพื้นที่ รวมไปถึงการให้ความหมายต่อพื้นที่ ประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่ นำเสนอไปข้างต้นนั้น จะช่วยให้อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง “เพศสภาพ” และ “พื้นที่” โดยผ่าน

- 1) กรอบคิดและทฤษฎี โดยเน้นทาง โครงสร้างทุนนิยมซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายใน ทฤษฎีของสตรีนิยมในสายมาร์กซิสต์
- 2) พื้นที่ที่ถูกนำมาใช้ในการแบ่งแยกโดยผ่าน มุมมองเพศสภาพ แต่การแย่งแย่งนั้นส่งผล ให้เกิดการตั้งคำถามถึง ตำแหน่งแห่งที่ (พื้นที่ทางสังคม) ของผู้หญิง และนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลง โยกย้าย การก่อสร้าง ของภาพตัวตน กิจกรรม และวัตถุ เพื่อทำให้เกิด ความเท่าเทียม และการให้คุณค่าใหม่
- 3) ตัวอย่างของพื้นที่ที่เกิดจากการปรับเปลี่ยน โยกย้าย รื้อสร้าง เช่น ห้องนั่งเล่นภายใน บ้าน ที่แรกตัวเกิดขึ้นภายใน โครงสร้างทางสังคมที่บีบบังคับ และห้องนอนหลักที่ไม่ เอื้อต่อการใช้งาน ตามความต้องการของผู้หญิง ในระดับของความต้องการความเป็น ส่วนตัว
- 4) ตัวอย่างของการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อให้ตอบสนองต่อกิจกรรมการใช้งาน เช่น ห้องนั่งเล่นที่เป็นพื้นที่สาธารณะในระดับของครอบครัวได้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่ เกิดจากการต้อนรับบุคคลอื่นนอกเหนือไปจากบุคคลในครอบครัว

²⁸ นภัศ อัคราไชยชาญ, “ผู้หญิงจากหัวขบวนถึงท้ายขบวนของการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” ใน ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน, หน้า 94-115.

- 5) เป็นตัวอย่างที่ภาพตัวแทนที่นำเพศสภาพของผู้หญิงไปเปรียบเทียบกับวัตถุ เช่น เปียโน ซึ่งเป็นงานอดิเรกของผู้หญิงชาวตุรกี และยังให้ความหมายไปถึงความอ่อนหวาน อ่อนโยน รวมไปถึงการเครื่องเรือน เช่น โซฟาที่มีลักษณะเป็นเบาะนุ่มนั้น ได้ถูกไป ให้ความหมายกับความอ่อนโยนของผู้หญิง เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved